

Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm ve Isabel Allende'nin Ruhlar Evi Eserlerinde Ataerkil Düzen ve Kadın *

Patriarchal Order and Women in Latife Tekin's Dear Shameless Death and Isabel Allende's The House of the Spirits

ÖZET

Edebiyatta kadınların temsili önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Feminist edebiyat eleştirisi, kadınların eksik temsil edilmişlerini ele alarak kadın imgesinin ve stereotiplerinin kullanımını eleştirmektedir. Türk edebiyatı çağdaş yazarlarından Latife Tekin'in ve Şili edebiyatı çağdaş yazarlarından Isabel Allende'nin eserlerinde kadınların tarih boyunca yaşadıkları sıkıntılar ve baskılara yönelik eleştirel anlatım öne çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* ve Isabel Allende'nin *Ruhlar Evi* adlı romanlarının feminist eleştiri yöntemiyle karşılaştırılmasıdır. Adı geçen eserlerdeki kadın karakterler feminist eleştiri ile ele alınıp yaşadıkları olaylardaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konarak karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: karşılaştırmalı edebiyat, feminist edebiyat eleştirisi, Latife Tekin, Isabel Allende.

ABSTRACT

The representation of women in literature is a significant issue. Feminist literary criticism highlights the underrepresentation of women and critiques the use of female images and stereotypes. In the works of Latife Tekin, a contemporary Turkish writer, and Isabel Allende, a contemporary Chilean writer, the critical exploration of the challenges and pressures faced by women throughout history takes center stage. This study aims to compare Tekin's novel *Dear Shameless Death* with Allende's *The House of the Spirits* through the lens of feminist criticism. The female characters in these works will be analyzed using feminist principles, focusing on the similarities and differences in their experiences.

Keywords: comparative literature, feminist literary criticism, Latife Tekin, Isabel Allende.

GİRİŞ

Edebiyat aracılığıyla toplumsal yapılar ve bireylerin kişisel deneyimleri tarih boyunca yansıtılmıştır. Ancak edebiyat tarihi boyunca kadınlar genellikle erkeklerin perspektiflerinden, derinliği olmayan imgelerle temsil edilmiş ve toplumsal rollerle sınırlı tutularak anlatılmışlardır. Feminist edebiyat eleştirisi bu eksiklikleri sorgulayıp kadının sesinin edebiyat yoluyla duyulmasını amaçlayan bir disiplin olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte feminist eleştiri, eserlerdeki ataerkil düzenin bulunduğu kültürün edebi metinlerdeki etkisini analiz ederek kadınların edebiyat alanında daha adil bir şekilde temsil edilmesine yönelik bir fayda sağlamaktadır.

Bu çalışmada Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* ve Isabel Allende'nin *Ruhlar Evi* adlı eserleri karşılaştırmalı edebiyat kapsamında feminist eleştiri yöntemiyle karşılaştırılarak ataerkil düzenin kadınlar üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Eserlerde kadınlar, ataerkil düzenin belirlediği toplumsal cinsiyet rolleriyle sınırlandırılıp baskılandıkları için bu çalışma farklı coğrafyalarda ve farklı kültürel bağlamlarda yazılan eserlerin ortak ve farklı yönlerini ortaya koyarak ataerkil düzenin kadınlar üzerindeki baskısını anlamaya yönelik yeni bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde feminizmin tanıtılmasının ardından feminist edebiyat eleştirisinin tarihsel arka planı ve temel kavramları ele alınmıştır. Daha sonra ise Latife Tekin ile *Sevgili Arsız Ölüm*'ün tanıtımı yapılmış ve ardından Isabel Allende ile *Ruhlar Evi*'ne değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise her iki eserdeki kadın karakterlerin toplumsal rolleriyle birlikte yaşantıları sırasında karşılaştıkları benzer ve farklı baskılar karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulguları, ataerkil düzenin baskı yoluyla kadınların özgürlüklerini nasıl sınırlandırdığını ve bu baskının farklı coğrafyalarda da benzer işleyişlerle sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır.

* Bu makale çalışması Dr. Öğretim Üyesi Arzu Yetim danışmanlığında yürütülmekte olan "Latife Tekin'in "Sevgili Arsız Ölüm" ve Isabel Allende'nin "Ruhlar Evi" Eserlerinin Feminist Bağlamda Karşılaştırılması" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat ABD, Eskişehir, Türkiye. ORCID: 0000-0001-8997-1214

2 Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir, Türkiye. ORCID: 0000-0001-7596-4101

Gökay Vatansever¹
Arzu Yetim²

How to Cite This Article

Vatansever, G. & Yetim, A. (2025). "Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm ve Isabel Allende'nin Ruhlar Evi Eserlerinde Ataerkil Düzen ve Kadın" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:1; pp:132-143. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14742066>

Arrival: 30 November 2024

Published: 30 January 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

FEMİNİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİ

Tarih, toplumların geçmişlerini anlamalarına ve geleceğe yönelik adımlar atmaları için bir rehberlik aracıdır. Ancak tarih yazımı erkek egemenliğiyle şekillendiğinden kadınların deneyimleri genellikle eksik anlatılıp, kadın imgesiyle özellikleri stereotip olarak ele alınmış ve bilerek geri planda bırakılmıştır. Feminist eleştiri kadını sınırlı niteliklerle temsil eden her şeye karşı çıkıp onları reddetmektedir. En az erkekler kadar yetenekli olduklarını gösteren kadın yazarlar tarih boyunca bulunmuş olsalar da bu yazarlar toplumlarında kolektif bilincin oluşmasını sağlayacak bir yankı uyandıramamışlardır. Kadınlar kitlesel olarak tarih sahnesinde ilk kez 1789'da Fransız Devrimi sırasında görülmüşlerdir. O dönemlerden önce kadınlar yalnızca eş ve anne rolleri ile tanımlanmaktayken 19. Yüzyılda birlikte bir vatandaş olarak kabul görmeye başlamışlardır. Bununla birlikte İngiltere'de kadınlar için tarihi öneme sahip bir çalışma yapılmıştır: "Fransız Devrimi'nin temelini karşı yazılmış olan Mary Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi (1792) ilk modern feminizm metnidir" (Aktaş, 2013: 60). Kadınlara yönelik eşit eğitim ve sosyal haklar istenen bu eser sayesinde feminizm algısı 18. Yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkıp akademik alanda kendisine yer edinebilmiştir. Kadınların toplum içerisindeki rolleri tarih boyunca cinsiyetçi bir perspektifle eksik bir şekilde temsil edilmişken bu durumun eleştirilmeye başlanması ancak feminizmin ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur. "Feminizm, toplumsal bir hareket olarak, yerleşik eril düzene karşı çıkar, eşitsiz bir durumun varlığından haberdar eder ve yeni görme biçimlerine olanak tanır" (Bölükmeşe ve Öner Gündüz, 2020: 2). Erkeklerle toplumsal cinsiyet rolleri gereği tanınan ayrımcılıklara ve kendi emeklerinin sömürülmesine karşı çıkan kadınlar haklarını aramak için bir araya gelerek feminist hareketleri oluşturmuşlardır.

Kadın hareketlerinin tarihsel ilerleyişi, 19. Yüzyılda toplumsal ve politik örgütlenmelerin hızlanmasıyla önemli dönüşüm geçirmiştir. Bu süreçte kadınlar eğitim, çalışma hakları ve eşit yurttaşlık hakları gibi taleplerle seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Ergün'e göre, "Elisabeth Cady Stanton tarafından 1848'de kaleme alınan Declaration of Sentiments, kadınların politik örgütlenmelerinin temellerini atmış ve kadın hakları mücadelesine yön vermiştir" (Ergün, 2018: 604). Kadınların bireysel hakları kadar kamusal alandaki eşitlik taleplerini görünür kılan bu bildiri sayesinde kolektif bir bilincin oluşması için adımlar atılmış ve modern feminizmin ilk dalgası şekillenmeye başlamıştır. Genellikle eleştirmenler ve araştırmacılar tarafından feminizm tarihsel süreç içerisinde dört ayrı dalgaya ayrılarak değerlendirilmektedir. Aydınalp, birinci dalga feminizmin eşitlik odaklı bir mücadele olduğunu öne sürerken ikinci dalga feminizmin ataerkil kültür tarafından bastırılan cinsiyet farklılıkları konusu üzerinde durduğunu belirtmiş ve üçüncü dalga feminizmin bu farklılıkları kesişimsel bir çerçevede değerlendirerek diğer kimlik unsurlarıyla birlikte ele aldığını ifade etmiştir (Aydınalp, 2023: 468). Bunların yanında 21. Yüzyılda, internetin yaygınlaşması ve iletişim araçlarının artması ile feminist hareketin özellikle sosyal medya üzerinden haksızlıklarla mücadele edip daha fazla kampanya düzenleyerek kesişimselliğe (intersectionality) yönelebmesinin önünün açıldığını söylemek mümkündür.

Feminist edebiyat eleştirisi cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele edilen 1960'ların sonlarında Avrupa ve Kuzey Amerika'da feminizmin ikinci dalgası olarak adlandırılan kadın hareketi döneminde doğup gelişim göstermiştir. Özellikle 1970'lerde kadın araştırmalarının akademik olarak çeşitli bilimsel araştırma çalışmalarına dahil olmasıyla birlikte kadın araştırmaları edebiyatta da kendisine yer bulabilmiştir. "Değişik disiplinlerde yürütülen feminist araştırmaların birleştiği nokta, toplumun ataerkil kültür yapısı içerisinde kadının cinsel ve sosyal konumunu çözümlenmek, bu yapının değişimine katkı sunmaktır" (Sakallı, 2016: 59). Bununla birlikte feministler tarihteki kaybolmuş veya unutulmuş kadın yazarlarla eserlerini gün yüzüne çıkarmayı da görev edinmişlerdir.

Feminist edebiyat eleştirisinin malzemesi olan edebi metinler nasıl içeriklerine ve yazım tarzına göre farklı türlere ayrılıyorsa eleştiri yöntemleri de kendi içlerinde farklılıklar gösterip çeşitlenmektedirler. "Kimi feministler Marksist eleştiriyi, kimisi psikanalizi, kimisi yazara, kimisi okura dönük eleştiriyi kendilerine örnek almışlardır" (Moran, 2018: 249). Bu kadar ayırımın ana sebebi kadının özgürlüğünün artmasıyla birlikte meydana gelen geçmişe yönelik sorunların gün yüzüne çıkmasıdır. Feminist eleştirinin farklı kollara ayrılması olumsuz bir ayırım gibi görünse bile pozitif bir kazanımdır. Berna Moran ve birçok eleştirmen eleştiri türlerini farklı şekillerde ele almaktadır. En öne çıkanlardan ilki, okur olarak kadına yönelik feminist eleştiri biçimidir. Moran, okurun kadın olması durumunda metnin farklı algılanacağını; metne verilen tepkinin kadın ve erkek arasında farklı olacağını belirtmektedir. Bununla birlikte bir eseri okuyan her kadının metni aynı şekilde algılamasının mümkün olmadığı çünkü kadınlık bilincinin de kültür ve toplum tarafından verilen değerlerle şekillendiğini görülmektedir. Okur olarak kadına yönelik eleştiri yönteminde erkek yazarların yapıtlarının kadın gözüyle incelenerek metinlerdeki cinsel ideolojiler, kadın imgeleri ve klişe kadın tipleri saptanıp feminist bir perspektifle yorumlanarak eleştirilmektedir (Moran, 2018: 250-251). Bu yöntemle birlikte edebiyat ataerkil varsayımların eleştirisinin yapılabilmesi mümkün kılınmaktadır. Diğer eleştiri biçimi ise yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri biçimidir. Moran'ın, kendi içerisinde ikiye ayırdığı yazar olarak kadına yönelik eleştiri biçimlerinden ilkinde edebiyat tarihindeki kadın yazarların kendilerine bir edebiyatı olup olmadığı araştırılmakta ve bu durum ataerkil

düzenle ilişkilendirilmektedir. İkincisinde ise psikanaliz, dilbilim ve biyoloji gibi alanlarla bağlantısı bulunan kuramcılarının söylemleri üzerine kadın dilinin edebiyat üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Bunun sebebi, dil sisteminin erkeklerin üstünlüğünü koruyacak şekilde gelişmesi ve özgür bir kadın dilinin oluşabilmesinin tek yolunun erkek dilinin baskısını yıkarak mümkün olmasından kaynaklanmaktadır (Moran, 2018: 255-256).

Feminist eleştiri, okura ya da yazara yönelik bir araştırma sahası sunabilir. Ancak sadece kadın yazarların eserleri, feminist incelemeye konu olmaz. Erkek yazarların kadın karakterleri de feminist inceleme alanına girer. Genel olarak kadın karakterler üzerinden yapılan feminist araştırmanın sahası, bununla da sınırlanmaz. Feminist inceleme, eser kahramanlarının kadın olmaması durumunda da yapılabilir. Erkeklik ya da çocukluk konuları da feminist incelemenin alanına girer. Kısacası feminist araştırma, konusu ya da yazarı kadın olmayan durumlara da eğilir (Bölükmeşe ve Öner Gündüz, 2020: 21).

Bu eleştiri biçimiyle kadınların edebi üretim süreçleri ve dilin toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki rolünün analizi yapılabilmektedir.

LATİFE TEKİN VE SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM ADLI ESERİ

Latife Tekin 31 Aralık 1957'de Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Karacafenk köyünde doğmuştur. Çocukluk dönemini dokuz yaşının öncesi ve sonrası diye ikiye ayırmak doğru olabilir çünkü dokuz yaşında ailesiyle birlikte ekonomik nedenlerden dolayı köyden İstanbul'a göç etmiştir. Liseden mezun olmasının ardından 1976-1977 yıllarında Telefon Başmüdürlüğünde çalışmış ve oradan ayrıldıktan sonra yazarlığa yönelmiştir. Daha sonra ise politik yaşamda kadınların arasında aktif rol almıştır. "Politik çalışma yaptığım bölgede, Gültepe'de, çok fazla genç kız vardı benimle birlikte koşturan; sonraları bir genç kız komisyonu oluşturmuştuk" (Özer, 2020: 75). Yazar kadın hareketine verdiği destekle birlikte fabrikalarda yapılan işçi grevlerine katılıp orada yaptığı yemeklerle işçilere destek olmuş ve örgütlenmelerinde etkili bir rol oynamıştır. Tekin, 1980'de yaşanan 12 Eylül Darbesi öncesindeki hareketli politik yaşantı içerisinde İlerici Kadınlar Derneği'nde yöneticilik yapmıştır. Darbenin öncesinde ve sonrasındaki süreçte polisten kaçtığı yaşam biçimi onun ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. Saklandığı yerlerde yaptığı edebiyat okumaları onun edebiyat üzerine olan eğitim eksikliğinin giderilmesini sağlamıştır. Tekin, "12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra politik kimliğini sorgular ve mensubu olduğu sol yapıdan kopar" (Açıkyol, 2017: 2). Darbenin ardından bir süre daha İstanbul'da yaşamaya devam etmiştir.

İlk romanı *Sevgili Arsız Ölüm*, yazarın 1979'da annesini kaybetmesinin ardından içindeki birikmiş olan doluluğun durmadan yazıya dökülmesiyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Eseri *Sevgili Arsız Ölüm* 1983 yılında yayımlanmıştır. Edebi kişiliğine bakıldığı zaman Tekin, 1980 sonrası Türk edebiyatı içerisinde kurgu anlayışı ve farklı yazım diliyle öne çıkan yazarlar arasında yer almaktadır. Otobiyografik izler taşıyan eserlerinde köyden kente geçişi sırasında yaşadığı travmatik deneyimlerin yansımaları bulunmaktadır. Bu nedenle yazarlığının ilk dönemlerindeki eserlerinde köyden kente göç, gecekondulaşma, köy hayatı, işsizlik, yoksulluk ve hak mücadeleleri gibi çeşitli sorunlar içeren temalar işlenmiştir. "Tekin'i Türk edebiyatında farklı kılan şey romanlarında gerçekçi ve sosyalist bir bakış açısı ile yansıyan bu toplumun Tekin'in eserlerinde büyüklü gerçekçi bir bakış açısı ile anlatılmasıdır" (Eryiğit Erol, 2022: 45). Eserlerinde tabana yayılan sorunlar üzerinde durup özellikle ilk iki eserindeki büyüklü gerçekçi tarzındaki yazımıyla diğer yazarlardan daha farklı bir kalem olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte yazarın eserlerinde postmodern edebiyatın özellikleri karakterlerinin üzerinde görülmektedir. "Latife Tekin'in romanlarındaki kişiler, toplumu değiştirmek gibi bir düşüncenin peşinde koşmayan, kendi dünyalarında yaşamlarına mana katmaya çabalayan kahramanlardır" (Yitik, 2019: 6). Darbe sonrası süreçteki sağ ve sol hareketin bastırıldığı bir ortamdaki zorlu hayat mücadeleleri yazarın eserlerine de yansımıştır.

Sevgili Arsız Ölüm'de köyden kente göç eden bir ailenin bir gecekonduda yaşam mücadelesi vermesi ve çevreye uyum sağlama çabası anlatılmaktadır. Otobiyografik izler taşıyan romanda köyün, Tekin'in çocukluğunun geçtiği yer olan Karacafenk köyü ve göç edilen şehrin yazarın ailesiyle göç ettiği İstanbul olduğunu söylemek mümkündür. Romanın kurgusu iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde köyde yaşayan Aktaş ailesinin masalsi unsurlar ve motifler barındıran bir köyde doğaüstü ve gerçeküstü olaylar yaşayıp bunlara tanık olması ve bunlara verdiği tepkileri içermektedir. İkinci bölümde ise Aktaş ailesi şehre göç eder ve ailenin hayatı, ekonomik sıkıntılarla dolu olup şehir yaşantısına adapte olma mücadelesiyle geçer. Eserde zaman ve mekân doğrudan söylenmeyip bulanık olarak verilmektedir. Evlilik tarihi, göçün yapıldığı tarih ve göç yapılacak şehrin adı gibi önemli bilgiler okuyucuya aktarılmamaktadır. Eser boyunca çatışan evin en küçük kızı Dirmit ile evin annesi Atiye, eserin en önemli iki kahramanı olarak öne çıkarlar.

Roman, modern aletlere karşı meraklı ve hevesli olan, çalışmak için sıkça köyden uzaklara giden Huvat Aktaş'ın tanıtılmasıyla başlar. Huvat, köye her dönüşünde köylülerin daha önce görmedikleri tarzda teknolojik aletler getirip her gelişinde köylüleri bir öncekinden daha çok şaşırtmayı başarmaktadır. Bir gün Huvat köye yanında Atiye isimli

bir kadın getirir. Bembeyaz bir kadın olan Atiye, köylülerden daha farklı görüldüğü için onlar tarafından dışlanıp ve ahıra kapatılır. Atiye ahırda doğum yapınca köylüler tarafından dışarı çıkarılır ve doğan kız çocuğuna Huvat'ın annesinin adı olan Nuğber konur. Atiye kısa sürede köylü kadınların yaptıkları işlere alışıp aynı köylüler gibi batıl inançlara sahip birisine dönüşür ve köye adapte olması sonucu şivesi değişir. İlerleyen yıllarda çocuklarının sayısı beş olur. Çocuklar yaşa göre; Nuğber, Halit, Seyit, Dirmit ve Mahmut olarak sıralanmaktadır. Huvat iki oğlu Seyit ve Halit'i yanında şehre çalışmaya götürürken Halit komşu köyden Zekiye ile nişanlandırılıp kısa sürede evlendirilir. Dirmit ise dışarıda tulumlarla, kuşku otuyla, hayvanlarla ve rüzgâr ile konuşmaya başlayıp çevresi hakkında bilgi edinmeye çalışan ve sorgulayan bir kıza dönüşür fakat köylüler bunu kötüye yorumlamış olduğundan Dirmit herkes tarafından dışlanır. Huvat köydeki sahip olduğu her şeyi satıp ailesiyle birlikte şehirdeki Akçalı köyünden göç etmiş olanların yaşadığı bir mahalleye taşınır.

Şehirde yaşadıkları sırada karlı bir dönem başlayınca Huvat, Halit ve Seyit iş bulamayıp ve bazen de kendilerine sunulan işleri beğenmeyip çalışmazlar. Atiye belli aralıklarla hastalanıp yataklara düşse de bir süre sonra iyileşip ayaklanır. Huvat işsizlik döneminde sakal bırakıp yanında yeşil kaplı bir kitap taşıırken tarikat çevrelerinde bulunmaya başlar. Atiye, geleceğini kurtarmak istediği Nuğber'e talip bulur. Mahmut, okulu bırakıp farklı işlerde çalışmaya başlayınca Seyit hastalanıp işini bırakır. Nuğber ailesinden gizli bir şekilde terzide çalışmaya başlarken iyileşen Seyit kabadayı olup haraç toplar ancak bir gün vurulup ölümden dönünce Atiye'nin ısrarları sonucu kabadayılığı bırakıp tesisatçılığa başlar. Dirmit uçsuz bucaksız bir hayal gücüne sahip olduğundan şiir yazmaya başlar fakat ailesi kendisini bu konuda desteklemediği için Seyit tarafından defteri yırtılır. Atiye tekrardan çok hastalanıp yataklara düşünce öleceğini anlayıp iyi yetiştiremediği çocuklarından dolayı ahirette nasıl hesap vereceği üzerine kafa yormaya başlar. Dirmit evden iyice uzaklaşıp kendisini su, deniz, gökyüzü ve sokaklar gibi dış dünyaya verip üzerine şiir yazmaya devam edince ev ahalisi tarafından sorguya çekilip yedi gün konuşmama cezası alır. Bu süreçte konuşmadığı için her yere çok uzun mektuplar yazar ve bu mektuplar evin her yerini kaplar hale gelir. Atiye ölmek üzereyken çocuklarının geleceklerinin nasıl olacağını görmeyi dileyip bunu onlara söylemeyeceği üzerine yemin eder ve tüm aile bireylerinin geleceklerini sırayla görür. Nuğber'in eşinden ayrı bir şekilde kucağında bebeğiyle yalnız bir halde durduğunu görünce bu geleceğe isyan ederek yeminini bozar ve öldükten sonra cezalandırılacağını öğrenir. Roman, Atiye'nin ölümüyle sona erer.

ISABEL ALLENDE VE RUHLAR EVİ ADLI ESERİ

Isabel Allende Llona, 2 Ağustos 1942'de Peru'nun başkenti Lima'da doğmuştur. Aslen Şililidir ve üç çocuklu bir ailede büyümüştür. Üç yaşında ebeveynlerinin ayrılmasının ardından annesi ve kardeşleriyle beraber Şili'nin başkenti Santiago'ya taşınmıştır. Annesinin bir diplomatla evlenmesi üzerine aile, üvey babanın görevinden dolayı 1958'e kadar Bolivya'da yaşamıştır. Şili'ye döndükten sonra 17 yaşında gazeteciliğe başlamış, 1962'de evlenerek iki çocuk annesi olmuştur. 1970'lerde tiyatro oyunları yazmaya yönelmiş ve Paula adlı kadın dergisiyle Mampato adlı çocuk dergisi için yazılar kaleme almıştır. 1982'de yayımlanan ilk romanı *Ruhtar Evi* ailesine ve geçmişine duyduğu özlemle yazılmış olup, ölüm döşeğindeki büyükbabasına yazdığı mektupların birleşimiyle oluşmuştur. Kadın hareketinin bir destekçisi olan Allende'nin eserlerinde genellikle otobiyografik izler görülmektedir. Eserlerinde güçlü kadın karakterler, aile bağları, toplumsal adalet konuları ve politik temalar ön planda olmuştur. Castellucci Cox'a göre, Allende ancak hayal gücünü dolduran kadın karakterlere ses vererek kendi uyanışını karakterize eden öfkeyi ifade edebilmektedir (Castellucci Cox, 2003: 20). Allende'nin eserlerinde duygusal derinliğe sahip olan kadınlar güçlü oldukları gibi aynı zamanda devrimcidirler ve bu nedenle statüko için bir tehdit unsuru olarak görülmektedirler.

Yazarın *Ruhtar Evi* romanını özetlemek gerekirse, eserde Del Valle ve Trueba ailelerinin dört kuşağını kapsayan yaklaşık 50 yıllık bir zaman diliminde, aile yaşantıları ve yaşanacak olan askeri darbenin öncesinde ve sonrasındaki süreçte tanık olunan toplumsal dönüşümler okuyuculara sunulmaktadır. Eser otobiyografik özellikler taşıdığı için yaşanan olayların Şili'de yaşandığını söylemek mümkündür. Eserde siyasi huzursuzluğu anlatabilmek için özellikle kadınlar üzerindeki yıkıcı olayların etkileri öne çıkarılmıştır. Yazar eserde "cinsiyetçiliği ve ikiye bölünmüş şovenizmi eleştirir" (Hoşsöz, 2021: 40). Böylece okuyucular toplumsal adaletsizliklerin kökenine tanıklık etme fırsatı yakalamış olurlar.

Roman, çok fazla çocuğa sahip olan bir ailenin kızı Clara'nın tuttuğu günlüklerle başlar. Politik hayata atılan babası Severo'ya düzenlenen bir suikast sırasında babası yerine Clara'nın ablası Rosa'nın zehirlenerek ölmesi ve otopsi işlemlerine tanıklık etmesi, Clara üzerinde derin bir travma yaratır. Bu olayın ardından Clara, yıllarca sessizliğe gömülür. Rosa'nın nişanlısı Esteban Trueba da ölüm haberini alınca yıkılır. En sonunda Tres Marias adındaki çiftliği baştan işletip büyütme kararı verir. Çiftlikte yıllarca Esteban köylülerin emeklerini sömürüp kadınlara sayısız kere tecavüz eder. Yıllar sonra Esteban annesinin vasiyeti olan evlilik isteğini gerçekleştirmek amacıyla Clara ile evlenir. Çiftin evlilikleri Esteban'ın otoriter tavırları nedeniyle gergin geçer. İlk çocukları Blanca, Tres Marias çiftliğinde devrimci bir genç olan Pedro Tercero ile tanışır ve ikili ilk görüşte birbirlerine âşık olur. Aynı

dönemde, Clara'nın Jaime ve Nicolás adında ikiz oğulları dünyaya gelir. Blanca ve Pedro'nun aşkı, toplumsal sınıf farklılıkları ve Esteban'ın muhafazakâr görüşleri nedeniyle kanlı bir kavgayla engellenmeye çalışılır. Pedro yaralı bir şekilde kaçarken Blanca ve Clara ise Esteban tarafından şiddete maruz kalırlar. Aldığı darbeye dişleri dökülen Clara uzun bir süre boyunca Esteban ile hiç konuşmaz. Esteban politik hayata atılıp Senato'ya adaylığını koyarak seçilir ve halkın karşısında iyi bir çift olarak görülmeleri gerektiği için yalvardığı Clara ile yeniden bir araya gelir. Tüm bu olayların yanında Esteban, kızı Blanca'nın gizlice bulunduğu Pedro Tercero'dan hamile kaldığını öğrenip Blanca'yı Avrupa'dan gelip zengin bir soylu gibi davranmakta olan Jean de Satigny ile zorla evlendirir ve gözden uzakta yaşamaları için uzaklara gönderir. Eşinin kendi görüşüne aykırı bir yaşam tarzı olduğu için Blanca yaşadıkları yeri terk eder ve kızı Alba'yı ailesinin yanında doğurur.

Alba 18 yaşında üniversiteye başlayıp Miguel ile tanışınca iki genç birbirine âşık olur. Yakın zamanda öleceğini çevresine duyuran Clara'nın aile üyeleriyle vedalaşmasının ardından ölümüyle birlikte aileyi bir arada tutmakta olan güç azalmaya başlar. Ülkenin siyasi yapısındaki değişimler, aileyi büyük trajedilere sürükler. Sosyalistler ilk kez bir seçim kazanırlar ve adı belirtilmeyen Başkan isimli kişi, göreve başlamasından kısa bir süre sonra destekçileriyle birlikte darbe sırasında öldürülür. Esteban'ın geçmişte tecavüz ettiği bir köylü kadının torunu olan Albay Esteban García nefretle yetiştirildiği için yetkisini kullanarak Alba'yı zorla alıkoyup ona belli aralıklarla tecavüz ve işkence eder. Alba, kendi canına kıymak isterken büyükannesi Clara'nın ruhu tarafından durdurulup hayata tutunması için desteklenir. Esteban Trueba geçmişte yardım etmiş olduğu Tránsito Soto adlı bir kadının bağlantıları sayesinde torunu Alba'nın kurtarılmasını sağlar. Hamile olarak evine dönen Alba, büyükbabası Esteban Trueba ile geçmişin travmalarını anlamlandırmak için aile tarihini yazmaya karar verir.

ESERLERDE ATAERKİL DÜZEN VE KADININ KONUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Sevgili Arsız Ölüm'de Huvat Aktaş'ın sıkça köyden şehre çalışmaya giden bir adam olarak tanıtılmasının ardından köye son dönüşünde yanında Atiye adında bir kadını getirdiği görülmektedir. “Bu defa yüzü alev alev yanan, başı kıcı açık; süt gibi beyaz bir kadın vardı yanında” (Tekin, 2022: 12). Kadının başının açık olması ve ten renginin farklı olması özellikle vurgulanmıştır çünkü bu tasvirin geleneksel köy yapısından farklı olmasından dolayı tehdit olarak algılandığı belirtilmektedir. Ataerkil toplumlarda kadınların dış görünüşlerine yönelik bu tür tepkiler, onların bireysel özgürlüklerinin baskılandığını göstermektedir. Köy halkından farklı olmasından dolayı kabul görmeyen Atiye'ye karşı oluşan tepki ve rahatsızlık, köylüler tarafından fiziksel müdahaleye kadar varmıştır. “Ve sonunda bir gün ‘küt!’ diye düşüp bayıldı” (Tekin, 2022: 12). Verilen örnekle ataerkil düzenin olduğu köy toplumunda gerektiğinde halk tarafından kadınların bireysel özgürlüğüne ve mahremiyetine saldırı yapılabildiği gözler önüne serilmektedir. Atiye'nin bedenine izni olmadan dokunulması, ataerkil toplumlarda kadınların birey olarak kabul görmeyip toplumun normlarına baskıyla boyun eğmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Eserin ilerleyen kısımlarında da benzer bir durum ev içerisindeki Huvat'ın ailesi üzerindeki otoriter tutumuyla görülmektedir. “Atiye'nin, Nuğber'in başını bağlattırdı” (Tekin, 2022: 86). Buradan, ataerkil toplumlarda kadınların hakları ve özgürlükleri konusundaki son kararı verenin ve söz hakkı olanın erkekler olduğu anlaşılmaktadır. Erkek otoritesinin, kadınların hem görünüş hem de davranışlarını şekillendirerek toplumsal rolleri pekiştiren bir araç olduğunu söylemek mümkündür.

Benzer şekilde *Ruhlar Evi*'nde de kadınların görünüş ve giyim üzerinden maruz kaldıkları toplumsal baskılar çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Clara'nın ailesinin kilisede yer aldığı bir açılışla başlayan eserde Nívea'nın fiziksel acıları ve giyim baskısı nedeniyle maruz kaldığı zorluklar dikkat çekmektedir:

Nívea'nın korsesindeki bir balen kurtuldu ve ucu kaburgasına battı. Yüksek dantel yakası, dar kollarıyla mavi kadife elbisesinin içinde boğulacak gibi oluyordu. Elbisenin beli öylesine sıkıydı ki Nívea kemerini çıkartınca midesi yarım saat kıvrılıp bükülür, iç organları anca yerli yerine otururdu. Nívea kadın haklarını savunan arkadaşlarıyla bu konuyu çok kereler konuşmuştu. Kadınlar elbiseleriyle saçlarını kısaltıp korse giymekten vazgeçinceye kadar, doktor da olabilseler, oy da kullanabilseler hiçbir şey değişmeyeceği, çünkü bu şeyleri yapmaya güçlerinin yetmeyeceği konusunda hepsi de görüş birliği içindeydiler (Allende, 2022: 19-20).

Nívea'nın feminist görüşlerine rağmen, toplumsal baskılara boyun eğmek zorunda kalması, kadınların görünüş ve giyim üzerinden nasıl kontrol altına alındığını ve fiziksel özgürlüklerinin nasıl sınırlandırıldığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kadınları baskı yoluyla giyimleri üzerinden fiziksel acıya katlanmaya zorlamaktadır.

Her iki eserde de ataerkil düzenin kadınların giyimleri ve dış görünüşleri üzerindeki baskısı açıkça gözler önüne serilmektedir. Atiye'nin köy halkı tarafından farklılığı nedeniyle ötekileştirilmesi ve mahremiyetinin ihlal edilmesi ataerkil normların kadınların bireyselliklerini nasıl baskıladığını göstermektedir. Benzer şekilde Nívea'nın fiziksel özgürlüğünü kısıtlayan korsesi ve toplumsal beklentiler nedeniyle maruz kaldığı acılar da kadının bedeni üzerinden kurulan erkek egemen kontrolün bir örneğidir. Her iki eser de kadınların görünüş ve giyim biçimlerinin

denetlenmesinin ataerkil düzenin bir aracı olduğunu ve bu baskıların bireysel özgürlüklerin önünde büyük bir engel teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Toprak'a göre, kadınların beden algısı, bireysel kimlikten öte toplumsal sistemlerin baskılarıyla şekillenir ve bu baskılar, köklü ve sistematik politikalara dayanarak kadınların dünyadaki varoluş biçimlerini etkiler (Toprak, 2023: 25). Kadınların giyimleri ve fiziksel görünüşleri üzerinden yapılan bu denetim, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren en güçlü mekanizmalardan biri olarak iki eserde de öne çıkmaktadır.

Ataerkil düzendeki toplumsal rollerin sınırlandırılması, kadınların doğurganlık ve annelik üzerinden yaşadıkları baskılarla görülmektedir. Atiye'nin Huvat ile evliliğinden olan ilk çocuğu olan Nuğber'in doğumu köy halkı tarafından geleneksel bir törenle kutlanmıştır. "O akşam Nuğber bebeğin —Huvat'ın anasının ismi verilmişti kıza— yüzü pancar gibi kızardı." (Tekin, 2022: 14). Yaşadıkları toplumdaki ataerkil düzenden dolayı Huvat'ın doğan kızına annesinin adını verdiği ve Atiye'ye hiç danışmadığı düşünülebilir. Aradan geçen yılların ardından Atiye'nin dördüncü çocuğu Dirmit'in doğumuyla toplumun cinsiyet ayrımcılığını gözler önüne serilmektedir. "Gerçi kızın eksiksiz doğduğuna sevindiler ama erkek olmadığı için de çok dövündüler" (Tekin, 2022: 18). Ailenin yeni üyesinin erkek değil de kız olarak dünyaya gelmesi, köy halkı tarafından buruk bir sevinçle karşılanmıştır. Bunun sebebi, ataerkil toplumlarda erkek çocukların aileyi ileriye taşıyacak olan birey olarak kabul görülmelerinden kaynaklanmaktadır. Erkek çocuklar soyun ve aile adının devamlılığını sağlarken kız çocukları toplumda ikinci konumda görülmektedirler. Dirmit'in ardından ailenin beşinci çocuğu Mahmut'un doğumuyla Huvat'ın büyük bir sevinç yaşadığı görülmüştür. "Huvat bir oğlu daha oldu diye öyle çok sevindi ki müjdeyi alır almaz oyunun başından kalkıp Atiye'nin yanına, tandır odasına indi" (Tekin, 2022: 20). Huvat'ın oğlunun doğumuna vermiş olduğu tepki, ataerkil toplumlarda kadınların yalnızca erkek çocuk doğurma işleviyle değerlendirildiğini ve çocuklar arasındaki cinsiyet ayrımcılığını göstermektedir. Nivea da annelik rolü nedeniyle kendi bedeni üzerinde kontrol sağlayamayıp sürekli çocuk doğurarak fiziksel olarak kısıtlanmaktadır. "Sirkeyle yıkanmaya ve öd suyuyla kazanmaya karşın, on biri hâlâ hayatta olan on beş çocuk doğurmuştu" (Allende, 2022: 16). On beş çocuk doğurmak zorunda kalan Nivea'nın yaşadıkları, kadınların yalnızca eş ve anne olarak tanımlanarak bu rollerin ötesine geçemeyecekleri toplumsal bir norm haline getirildiğini yansıtmaktadır. Clara evliliği sırasında ataerkil toplumun baskılarına karşı koymaya çalışmış ancak bu süreçte eşinin beklentileriyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Clara'nın bir kız çocuğu doğuracağını ve adının Blanca olacağını söyleyince eşi Esteban duyduklarından memnun olmamıştır. "Esteban kendi adını taşıyacak ve bu adı bundan sonraki kuşaklara geçirecek bir oğlan istiyordu" (Allende, 2022: 137). Ataerkil toplumlarda erkek çocukların soyun devamı ve gücün sembolü olarak görüldüğü ancak kız çocukları ikinci planda tutulduğunu yansıtan bu örnekte bir ebeveyn tarafından yapılan cinsiyet ayrımcılığı görülmektedir. Yine hamile kalan Clara'nın doğacak ikiz çocuklarına kendi seçtiği isimleri koymasıyla ataerkil otoritenin simgesi Esteban'dan sert bir tepki aldığı görülmüştür. "Burnumdan soluyarak, bunların ecnebi tüccarlara yaraşır adlar olduğunu ne benim ne onun ailelerimizde hiç kimsenin böyle adlar taşımadığını, ikizlerden hiç değilse birisine, babamla benim adım verilerek Esteban denmesini ileri sürdüm" (Allende, 2022: 154). Bu tepkinin nedeni, ataerkil toplumdaki erkeklerin soylarını yücelttikleri erkek çocukları üzerinden devam ettirme arzusundan kaynaklanmaktadır.

Her iki eserde de ataerkil düzenin erkek çocuklara attığı önem ve kadınların toplumsal rollerinin doğurganlık etrafında sınırlandırıldığı görülmektedir. Erkek çocuklar soyun devamı olan güç sembolleri olarak önemsenmekteyken kız çocukları daha önemsiz görülerek arka planda kalmaktadırlar. Her iki ailede de ilk çocukların kız olmasının ardından kadınların yine doğum yapması da ataerkil düzende erkek çocuğun kız çocuktan daha değerli görüldüğüne dair bir örnektir. "Kız çocuk doğmuşsa bir tevekkülle karşılanır ve anne babanın erkek evlat sahibi olana kadar kız çocukla yetinmesi beklenir" (İnceoğlu ve Kar, 2016: 46). Kadınların bu düzende doğurganlıkla sınırlandırılmaları ise onların bireysel özgürlüklerini kısıtlayarak toplumdaki hiyerarşik yapı içerisindeki ikincil konuma düşmelerine neden olmaktadır. Buradan ataerkil bir toplumda kadınların karar alma ve özgürlük gibi konulardaki haklarının kabul görmediği ve değersizleştirildiğini söylemek mümkündür.

Ataerkil düzende evlilik kadınların baskı hissettiği önemli konulardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Kadınların evlilikle ilgili tercih ve özgürlüklerinin sistematik olarak bastırıldığı bu düzende onların toplumsal normlara uygun bir şekilde hareket etmeleri beklenmektedir. Atiye, yaşı ilerlemeye başlayan kızı Nuğber'in geleceğini kurtarmak için onu en kısa zamanda evlendirmeye çalışmıştır. En sonunda Nuğber'e talip olarak çıkan bir genç evlerine gelerek onu istemiştir. Tek başına evlerine gelen damat adayının saçlarının uzun olması ve Huvat'ın üzerine sigara dumanı üflemesi gibi nedenlerle Huvat bu gence sıcak bakmamış ve onu reddetmiştir. "Ortada bir sebep yokken kızının kendinden küçük biriyle evlenmesinin ayıp sayılacağından laf açtı" (Tekin, 2022: 194). Huvat'ın hem saygısız olan hem de 'kız gibi' görünen gence karşı kişisel ve toplumsal normlara dayalı önyargıları nedeniyle Nuğber'in istekleri göz ardı edilmiştir. Bu durum ataerkil toplumlarda bireysel istekler yerine toplumsal normların ve son sözü söyleyen erkek otoritesinin önceliğini göstermektedir. Evlilik üzerine benzer bir baskıyı Blanca da yaşamıştır. Esteban, Avrupalı bir aristokrat gibi görünen ancak aslında dolandırıcı olan Kont Jean de Satigny'nin

girişim ve proje fikirlerinden etkilenmiştir. Asıl amacı damat olarak girdiği aileden para kazanmak olan Kont, Blanca ile evlenebilmek için kızın ikiz kardeşlerinden yardım istemiş ve onlar da ablalarına yaşını hatırlatarak evlenmesi gerektiği yönünde baskı yapmışlardır. “Abla, yirmi dört yaşındasın artık” (Allende, 2022: 238). Kadınların belirli bir yaşa kadar evlenmeleri gerektiğine yönelik algı ataerkil toplumlarda kadınların bireysel tercihlerinin hiçe sayıldığı ve onların yalnızca evlilik yoluyla değer kazandıkları görüşünü yansıtmaktadır. Eserin ilerleyen kısımlarında siyasete atılıp seçimler kazanan Esteban, Blanca’nın evlilik dışı bir hamilelik yaşadığını öğrenince çıkabilecek dedikodularla aile onurunun zarar göreceğini düşünüp kızını hızlıca Kont Satigny ile evlendirme kararı almıştır. Blanca bu evliliğe karşı çıksa da Esteban kızını susturarak tartışmayı sona erdirmiştir. “Sana adını verecek olan adama iyi bir eş olmaya çalış” (Allende, 2022: 274). Sadece kendi siyasi kariyerini ve aile itibarını düşünen Esteban’ın kızının rızasını hiçe sayarak onu zorla evlendirmesi, ataerkil toplumdaki bireysel özgürlüklerin nasıl bastırıldığını ve erkeklerin bu konudaki nihai otorite olarak kabul gördüklerinin bir göstergesidir. Zorla yapılan evliliklerin mutsuzlukla sonuçlanacağını bilse bile bunu umursamamaktadır.

Her iki eserde evlilik kurumunun kadınlar için özgürlük veya bireysel seçimden ziyade toplumsal normlara uyum veya aile onurunu koruma amacıyla şekillendiğini görülmektedir. Huvat’ın Nuğber üzerindeki baskısı, kadınların kendi hayatlarını şekillendirme özgürlüğünden mahrum bırakıldığını gösterirken; Esteban’ın Blanca’yı rızası olmadan evlendirme çabası ataerkil düzenin kadınları yalnızca aileyi temsil eden bir figür olarak gördüğünü yansıtmaktadır. Her iki eserde de evlilik kadınları baskı altına alınmanın ve onların seçimlerini bastırmanın bir aracı olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda evlilik kurumu, ataerkil düzende kadınların bireysel haklarını ihlal ederek erkek egemenliğini devam ettirdiği bir yapı olarak resmedilmektedir.

Ataerkil düzende kadınların yaşadıkları bir diğer sorun, fiziksel hareket alanlarının kısıtlanması sonucu toplum hayatından uzaklaşmalarıyla yaşanmaktadır. Şehre çalışmaya gitmeden önce Huvat oğullarından Halit için komşu köyden Zekiye’yi almış ve bir düğün düzenlemiştir. Düğüne köyden katılan kadınlar ve erkekler mekânsal olarak ayrı yerlerde toplanmışlardır. “Kadınlar içeride, erkekler dışarıda toplandı” (Tekin, 2022: 45). Kadınların kapalı bir alanda bulunmaları, ataerkil bakışa göre kadınları kontrol altında tutabilmeleri için hayati öneme sahip kurallardan birisidir. Erkekler dışarıda özgürce kutlama yaparken kadınların iç mekânla sınırlandırılarak toplumsal yaşamdan izole edilmiş olması, kadınların düşünsel gelişimini engelleyen bir ayırım yaratmaktadır. Clara’nın ablası Rosa’nın cenaze töreninde de kadınlar benzer bir şekilde ataerkil düzenden dolayı dışlanıp kapalı alanda beklemek zorunda kalmışlardır. “O zaman cenaze törenleri erkeklerin egemenliğinde sayıldığından kadınlarla çocuklar katılmazlardı” (Allende, 2022: 55). Nivea, Clara ve dadı gibi pek çok kendisini seven kadının onu son yolculuğuna uğurlayamaması ataerkil düzende kadınların duygularını ifade etmelerinin ve üzüntülerini paylaşmalarının nasıl bastırıldığını göstermektedir. Erkekler dışarıda özgürce yas törenlerinde temsil edilirlerken kadınların özel alanla sınırlandırılması, onların toplumsal yaşamdan sistematik olarak dışlandığını göstermektedir. Bununla birlikte Rosa’nın cenazesinin ardından Esteban ailesinin sahip olduğu topraklardaki çiftlik evine gitmeye karar verince ablası Fécula’nın isyanıyla karşılaşmıştır. “Keşke ben de erkek doğmuş olsaydım da çekip gidebileydim” (Allende, 2022: 68). Fécula’nın sözlerinden kadınların özel ve kapalı alanlarla sınırlandırılmış oldukları ancak erkeklerin toplumsal rolleri gereği böyle sınırlamaları olmadığı görülmektedir. Ablası ne kadar isyan etse de Esteban onu ciddiye almadığı için kadınların özgürlüklerinin ataerkil toplumdaki değersiz görülmesi de gözler önüne serilmektedir.

Her iki eserde de kadınların ataerkil düzenin mekânsal ayrımcılığı nedeniyle toplumsal yaşamdan dışlandığını söylemek mümkündür. *Sevgili Arsız Ölüm*’de kadınların düğün sırasında iç mekânla sınırlandırılması onların toplumsal kutlamalara eşit katılım haklarını yok sayarken, *Ruhlar Evi*’nde kadınların cenaze töreninden dışlanması, kamusal alandaki varlıklarının tamamen reddedildiğini ortaya koymaktadır. Bu ayırmadan dolayı kadınlar ataerkil düzen içerisinde hem fiziksel hem de düşünsel özgürlükleri üzerinden kısıtlanıp bağımsız birey olma konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar.

Sağlıklı ve adaletli toplumlarda eğitim ile bireylerin bilgi edinip gelişmesi sağlanırken ataerkil düzenlerde eğitim bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Sakal bırakıp hep yanında yeşil kitaplar taşımaya başlayan Huvat, kızı Dirmit’in okuduğu kurgusal kitapları yırtarak onun okuma alışkanlığını kontrol altına almaya çalışmıştır. Ona kendisinin verdiği dini içerikleri okumasını önermiştir. “Her gün bu kitaplardan oku, sana para vereceğim” (Tekin, 2022: 100-101). Huvat’ın bu yaklaşımıyla ataerkil düzende kadınların eğitim konusundaki tercih haklarının yok sayıldığı ve ataerkil normlara uygun davranarak babanın sözlerinin dışına çıkılmasının beklenmediği görülmektedir. Huvat’ın bu amacı için para teklif etmesi ise erkeklerin kadınların eğitimi üzerinde ne kadar baskıcı ve manipülatif olabildiğini ortaya koymaktadır. Bir süre babasının dediği kitapları okuyan Dirmit daha fazla baskıya dayanamayarak sayfa başına verilen paranın azalmasıyla kitapları okumayı bırakmıştır. “Huvat bu defa kızına yeşil kitapları okutmak için dayağa başladı” (Tekin, 2022: 101). Buradan ataerkil düzende şiddetin kadınların eğitime yönelik bir araç olarak kullanılabilirdiği görülmektedir. “Anne babadan dayak yemek,

çoğunlukla mekân zaman kısıtlamalarının aşılması, beklenen davranışlara uyulmaması nedeniyle olur ve normal karşılanmaktadır" (İnceoğlu ve Kar, 2016: 46). Kızının gördüğü şiddete karşı hiçbir tepki göstermeyen Atiye'nin ataerkil sistem içerisinde benzer bir şekilde şiddet yoluyla eğitildiğini söylemekte mümkün olabilir. Buradan ataerkil sistemin kadınları şiddet yoluyla güçsüzleştirdiği ve bu toplumsal normların şiddet sonucu nesilden nesile aktarıldığı söylenebilir. Esteban ise kızına yönelik eğitim baskısını farklı bir şekilde uygulamıştır. İkiz oğullarını uzaklardaki prestijli okullara gönderirken, Blanca'yı dini bir okula göndermiş ve eğitimine dair hiçbir özen göstermemiştir. Blanca'nın çektiği acıların yansması ise şöyle aktarılmaktadır: "Kilise bölümünde diz çöktüğü yerden Blanca, zambakların ve Meryem Ana için yakılan tütsülerin yoğun kokusunu içine çeker ve iç bulantısı, vicdan azabı ve can sıkıntısı üç başlı işkence çekerdi" (Allende, 2022: 187-188). Blanca'nın deneyiminden ataerkil düzendeki kadınların dogmatik bilgilerle sınırlandırılan ortamlarda aldıkları eğitimin kalitesizliği ve birey olmaları yolundaki engeller vurgulanmaktadır.

Her iki eserde de kadınların eğitimlerinin ataerkil düzenin bir aracı olarak nasıl kısıtlandığı çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Huvat, kızına dini kitapları zorla okutarak ve şiddet uygulayarak eğitimi bir baskı mekanizmasına dönüştürürken Esteban ise Blanca'yı oğullarına sağladığı nitelikli eğitimden mahrum bırakarak dini eğitime zorlamıştır. Huvat'ın açık şiddeti ve Esteban'ın ilgisizliği, ataerkil düzendeki kadınların eğitim yoluyla özgürleşmesinin nasıl sistematik olarak engellediğini göstermektedir. "Ataerkil toplumlarda, erkeklerin okumasına iyi gözle bakılırken, kızların okumasına aileler karşı çıkmaktadır" (Topkara, 2016: 42). İyi eğitim alan kadınlar kendi benliklerinin ve yeteneklerinin farkına varıp ataerkil sisteme karşı çıkabilirken eğitimsiz kadınların bu düzene boyun eğmesinden dolayı erkeklerin kadın eğitimini desteklemediğini söylemek mümkündür.

Ataerkil toplum düzeninde kadınların birey olarak kimlikleri yok sayılırken hizmet etmeleri ve kendilerinden fedakârlık etmeleri yönünde bir baskı oluşmaktadır. Kadınlar bu sistem içerisinde eş, anne, kız kardeş veya nişanlı gibi rollerle sınırlandırılıp toplumsal normlara uygun davranmaya mecbur bırakılırlar. Dirmit'in genç bir kız olmaya başlamasıyla birlikte annesi Atiye'nin ona verdiği öğütlerde ataerkil toplumun kadınlara dayattığı davranış normlarının izleri görülmektedir:

O titrerken Atiye bu defa nasihate başladı. Genç kızların fazla konuşmasının iyi sayılmadığını, bacaklarını uzatıp oturmalarının ayıp olduğunu saydı döktü. O sayıp döktükçe Dirmit'i bir ateş bastı. Önce her yanı kızardı, sonra eli ayağı buz kesti. Beti benzi uçtu. Ardından bir seğrime bir solumayla sarardı, soldu, kül gibi oldu (Tekin, 2022: 139-140).

Atiye'nin bu öğütleri, ataerkil düzenin kadınlara biçtiği rollerin nesilden nesile aktarıldığını ve kadınların bu normlara uymaya zorlandığının bir örneğidir. Dirmit'in bu öğütlere verdiği fiziksel ve duygusal tepkiler ise kadınların bu baskılara uyum sağlamada yaşadığı zorlukların bir yansımasıdır. İlerleyen günlerde bu defa Huvat hayattaki en önemli şeyin su olduğunu söyleyerek sadece suyla ilgilenmiştir. Atiye onu eski haline getirmeye çalışıp başarılı olamayınca kendisini avutmanın bir yolunu bulmuştur. "Gölgesi olsun, üstümüze vursun, baba yine de babadır" (Tekin, 2022: 167). Bu sözle kadınların ataerkil toplumlarda erkeklerin yanlışlarına ses çıkaramayarak onları yücelttiği ve bu esnada duygusal yüklerini artırmak pahasına sessiz bir şekilde durumu kabullenmek zorunda oldukları görülmektedir. Eserin belli kısımlarında yatağa düşerek herkesi başına toplayan Atiye'den etkilenen gelini Zekiye, ilgi görmek için aynı onun gibi davranıp hasta rolü yapmaya karar verdiğinde Atiye tarafından kalkıp işine dönmesi konusunda tepki görmüştür. "Gelinlerin hasta bile olsalar hastalıklarını kocalarına belli etmelerinin doğru olmadığını söyledi" (Tekin, 2022: 211). Bu söylemle ataerkil bir toplumda kadınların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını bastırmaları gerektiği çünkü erkeklerin kadın hislerinden ve ihtiyaçlarından daha önemli olarak kabul görüldüğü vurgulanmaktadır. Nuğber'i istemeye gelen genci beğenmeyen Huvat'ın dilini bağlayan Atiye, kızını nişanlandırmayı başarmıştır. Kısa sürede damat adayı ile Huvat iyi geçinmeye başlayıp birlikte yumurta oyunu oynamaktan başlarını kaldıramaz ve başka işlerle ilgilenmez olmuşlardır. Bu durum Atiye'yi endişelendirmiş ve Nuğber'in evlilik ihtimalinin bozulmasını önlemek için kızının müstakbel eşine daha fazla hizmet etmesi için onu zorlamıştır.

Ağırbaşlı sesi soluğu çıkmayan kızının bu yerinde duramayan oğlanı elinden uçuracağından korkmaya başladı. Kızının nişanlısına ettiği hizmeti az buldu. Daha çok hizmet, hürmet etmesi için Nuğber'in kulağına nasihat okudu. Nuğber annesi kulağına okudukça ne yapacağını, nişanlısının önünde arkasında nasıl döneceğini bilemedi. Elleriyile nişanlısının ayak tırnaklarına varıncaya kadar kesti. Saçlarını taradı. Ceplerine mavi boncuklar, oyali, kokulu mendiller koydu. Onun gibi başını, ayaklarını sallayarak oynamayı öğrendi. O oyuna kalktıysa o da kalktı. Nişanlısının karşısına geçip bir o yana, bir bu yana sıçradı. Her gün nişanlısına mantılar, baklavalar açtı. Açtığını eliyle oğlanın ağzına koydu. Bir yandan kaşını aldı, ip gibi yaptı, bir yandan elini yüzünü boyadı. Nuğber, Nuğberlikten çıktı, nişanlı delisi oldu (Tekin, 2022: 197-198).

Nuğber'in nişanlısını memnun etmek için kendi kimliğini kaybetme noktasına gelmesinden ataerkil düzendeki kadınlara yüklenen fedakârlık ve hizmet beklentilerine baskılar açıkça görülebilmektedir. Atiye'nin kızını hizmet için zorlaması, toplumsal baskının bir göstergesidir. Ataerkil düzenin geleneksel rollere dair izleri, Clara'nın ablası Rosa'nın nişanlı olduğunun tanıtılması esnasında Severo'nun sözlerinde de görülmektedir. "Severo'ya sorarsanız, kızının üstündeki gevşekliği silkip atmasının, ayaklarıyla sınımsız gerçeğe basmasının ve evliliğe hazırlık olarak ev hanımlığı öğrenmesinin zamanıydı" (Allende, 2022: 19). Babası tarafından Rosa'nın toplumsal normlarla dayatılan beklentilere uymasının istenmesinden kadınların hayallerinin ve isteklerin nasıl görmezden gelindiği aktarılmaktadır.

Her iki eserde de kadınların toplumsal rollerinin erkeklere hizmet etmek ve onların ihtiyaçlarını karşılamak üzere şekillendiği görülmektedir. Atiye'nin kızına verdiği nasihatler ve Nuğber'in nişanlısına yönelik fedakârlıkları, kadınların bireysel kimliklerini yitirerek erkek egemenliğine hizmet etmeye zorlandığını gösterirken; Rosa'nın ev hanımlığına yönlendirilmesi de kadınların aile içinde ve toplumda üstlendikleri rollerin eleştirel bir yansıması olarak görülmektedir. Her iki eserin de ataerkil düzenin kadınları baskılayan hizmetkârlık ve fedakârlık beklentilerini eleştirerek ve bu beklentilerin kadınların özgürlüklerini nasıl sınırlandırdığını vurgulamaktadır.

Ataerkil düzende toplumsal cinsiyet rolleri aracılığıyla kadınların cinsellik üzerine baskılandığı ve kadınlar baskılanırken erkeklerin sınırsız ayrıcalığa sahip olduğu görülmektedir. Atiye bir sabah Dirmit'i etrafta göremeyince telaşlanarak kızı Nuğber'i kardeşini aramaya yollamıştır. Sonrasında ise kızını hiç hoşuna gitmeyen bir şekilde bulmuştur:

Atiye de arkasından tavuklara yem vermeye bahçeye indi. Yemi saçtı, yalağa su koydu, yumurtaları almak için kümese girdi. Girdi ki ne görsün, Dirmit Keşli Rıfat'ın küçük oğlu Ömer'in altında. İkisi de doncak. Atiye yumurtayı filan unuttu. Ömer'le Dirmit'in üstüne çullandı. Kolları bacakları demedi, nereleri eline geldiyse ısırıldı. Ömer'i bahçe duvarına kadar taşıladı. Dirmit'i saçından sürüye sürüye yukarı çıkardı (Tekin, 2022: 32).

Atiye'nin gözü dönmüş gibi saldırılarda bulunmasının nedeninin kızının bekâretini korumak olduğu söylenebilir. Bunun sebebi ataerkil toplumlarda kadının değerini bekâretinin belirlemesidir. "Ataerkil toplum yapısında, kızlar evlendikleri zaman namuslu olduklarını kanıtlamak için bakire olmak zorundadır" (Topkara, 2016: 35). Atiye'nin saldırısındaki bir diğer sebepte ataerkil düzenin evdeki elçisi olmasından kaynaklanmaktadır. Eğer kızlarının topluma uygun olmayan eylemlerde bulunduğu öğrenilirse kendisi de cezalandırılacaktır ve şiddet yoluyla bundan kaçınmaya çalışmaktadır. Aradan geçen uzun bir zamandan sonra işe giderek para kazanmaya başlayan Mahmut'un parayla cinsel ilişki yaşadığını duyan ve onu sorgulayan Halit bir konuşma yapmıştır. Onları dinleyen Dirmit'in aklında ilk kez cinsellikle ilgili düşünceler başlamıştır. Mahmut bir ilişkide bulunabiliyorsa kendisinin de böyle bir hakkı olduğuna dair düşüncelerini açık ettiğindeyse Atiye tarafından şiddete maruz bırakılmıştır.

Kendi kızlığından sonra Mahmut'un erkekliğinin yoklanması Dirmit'in kafasında olmadık düşüncelere yol açtı: Kendisinden iki yaş küçük kardeşinin kadına gitmesini, gitti de az daha ölecekti diye değil de niye ben de erkeğe gitmiyorum diye kafasına taktı. Kafasına taktığını merakından tutup Atiye'ye açtı. Atiye, "Ne duruyorsun, kalk öyleyse!" deyip Dirmit'in saçlarına yapıştı. "Ondan geri kaldın, öyle ya!" diye diye saçını başını yoldu. Kızının yüzüne bacak kadarken oğlanlara haber yolladığını, oğlanlarla kümeslere kapandığını vurdu (Tekin, 2022: 216-217).

Dirmit'in kendi cinselliğini sorguladıktan sonra karşılaştığı tepkiyle ataerkil düzende içerisinde cinselliğin tabu olarak kabul gördüğü görülmektedir. Kadınların kontrolünü bu sayede sağlayabilen ataerkil otoriteye Atiye'nin de yardım etmesiyle kadınların da cinsellik üzerine düzene hizmet ettikleri ve bu konuyu içselleştirdikleri söylenebilir. Bununla birlikte okula başlayan ve dışarıda arkadaşlar edinen Dirmit, yeni tanıştığı Aysun diye bir kızdan etkilenecek onunla gezmeye ve ona benzemeye başlamıştır. Bundan dolayı Atiye ile Dirmit arasında çok büyük bir çatışma yaşanmıştır.

Atiye ne ettiyse kızını Aysun'dan ayıramadı. Dirmit'e her eve gelişinde "Aysun dayağı" attı. Her ip olup uzamasının, gidip gidip Aysun'u bulmasının ardından "Aysun intizarları" etti. O intizar ettikçe Dirmit eteklerini kesip Aysun'un etekleri gibi dizinin iki karış üstüne çıkardı, Aysun gibi ağzına kocaman bir sakız aldı. Aysun'la bir oldu, yoldan geçen oğlanların ardından ıslık çaldı. "Aysun parka, oğlanlara kendini göstermeye gidiyor, ben niye gidiyorum?" demedi, Aysun'un yanına düşüp gitti. Aysun ne ettiyse o da aynısından etti. Atiye, Dirmit'in önünü alamayınca bu defa iyiliğe bozdu, intizarı, dayağı bırakıp güzel güzel kızının kulağına nasihat okudu. Oğlanlarla konuşmaya kalkan, annelerini dinlemeyip oğlanların çağırdığı yere giden kızların başına gelenlerden laf açtı. Oğlanların kızlara baygınlık veren şurupları nasıl içirdiklerini anlattı. Oğlanlarla öpüşen kızların başına ömür

boyu bir ağırı saplandığını, dişlerinin döküldüğünü, etlerinin kuruyup pul pul kalktığını söyleyip kızına korku verdi. Dirmit'i oğlanların çağırdığı yere gitmemesi için tembihledi. (Tekin, 2022: 141-142).

Dirmit hiç olmadığı kadar özgür bir hayat yaşamaya başlamışken Atiye kızını önce şiddetle daha sonra ise tatlı dille durdurmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Aysun ataerkil düzenin istemediği tarzda evinden dışarıda olan ve tabuları yıkan bir karakter olduğu için ataerkil düzenin destekçilerinden olan Atiye tarafından beğenilmemektedir. Atiye kızının da Aysun gibi olmasıyla toplum tarafından dışlanmaktan korktuğundan onu farklı denemelerle durdurmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. *Ruhlar Evi*'nde, siyasi başarı kazanan Severo'nun evinde kutlama yapması sırasında kendisi yerine kızı Rosa'nın zehirlenerek öldürülmesinin ardından Doktor Cuevas ve asistanını otopsi için evlerine gelmişlerdir. "Genç asistan öylesine etkilenmişti ki soluğu kesildi; mutfak masasında çırılçıplak yatmış, uzun saçları yeşil bir çağlayan gibi yerleri süpürerek uyuyan Rosa'nın benzersiz görünümünü her düşünüşte, daha yıllar yılı böyle soluğu kesilecekti" (Allende, 2022: 47). Erkek olan asistanın, kadının ölüsüne bile saygı duymadığı ve toplum tarafından nesneleştirilen kadınların böyle durumlarda bile cinsel bir obje olarak görülebildiği görülmektedir. Rosa'nın ölümünün ardından uzaklarda kendi işleriyle meşgul olan Esteban, yanında çalıştırdığı köylülerden Pancha'ya tecavüz ederek ataerkil düzendeki erkeklerin sınırsız güçlerine ve ceza almamalarına örnek teşkil eden bir şiddet eyleminde bulunmuştur:

Yabanılca saldırdı kıza, hiç hazırlamadan, oyalanmadan içine girdi, gereksiz bir hoyratlıkla. İş işten geçtikten sonra, entarisinin eteklerine saçılan kandan onun bakire olduğunu anladı, gel gelelim kızın köylü oluşu ve de kendi arzusunun buyurgan baskısı onun karar değiştirmesini önledi. Pancha García kendini savunmak için hiçbir çaba harcamıyordu. Ne sızıldanmış ne de gözlerini yummuştu. Dehşet dolu bakışlarını gökyüzüne dikmiş, sırtüstü yatıyordu. Sonunda erkeğin hafifçe inleyerek üstünden yere kaydığını duydu. Usulca mızıldanmaya başladı o zaman. Ondan önce annesi, annesinden önce de ninesi bu aynı hayvansı yazgının kurbanı olmuşlardı (Allende, 2022: 84).

Esteban'ın tecavüz ettiği kızın bu olaya tepki göstermemesi ve atalarının da daha önceden bu olayları yaşamış olduklarının belirtilmesi kadınların ne sıklıkla bu tür korkunç olaylara maruz kaldıklarını vurgulamaktadır. Ataerkil düzende kadınların sistematik bir şekilde nesiller boyu şiddete ve tecavüze uğradığını gösteren bu örnekte şiddet ile ataerkil düzenin ayrılmaz bir bütünün parçası olduğunu söylemek mümkündür.

Her iki eserde de ataerkil düzendeki kadınların üzerinde fiziksel, duygusal ve toplumsal baskı yaratan durumlar ele alınmaktadır. Dirmit'in cinselliği ifade etmeye çalışıldığında şiddetle bastırılması kadınların bireysel özgürlüğünün kısıtlanmasını vurgularken Esteban'ın Pancha'ya tecavüzü ve Rosa'nın ölümünün ardından yaşananlar ise kadınların nasıl nesneleştirildiklerini ve erkekler tarafından cinsel obje olarak görüldüklerini vurgulamaktadır. Her iki eserde de erkeklerin cinsel özgürlükleri ve güçleri bulunurken kadınların bu düzende birer mülk gibi görüldükleri ve derin travmalar yaşamalarından dolayı ataerkil otorite altında bir eşitsizliğin olduğu gözler önüne serilmektedir.

Ataerkil toplumlarda kadına yönelik şiddet yalnızca bireysel bir sorun olmakla kalmayıp toplumsal yapının ve değerlerin bir yansımasıdır. Kadınlar fiziksel ve psikolojik şiddet yoluyla sistematik bir şekilde baskı alınmaktadır. Atiye'nin oğlu Seyit'in Elmas ile evlenme isteğinin gerçekleşmemesiyle şiddet uyguladığı görülmektedir. "Atiye'yi saçından tutup yere yatırdı" (Tekin, 2022: 28). Buradan erkeklerin istekleri yerine getirilmediğinde kendi annelerine dahi şiddet uygulayarak bu hakkı güçlendirmeye çalıştıkları çıkarımı yapılabilir. Bununla birlikte Huvat'ın annesinin ölümünün ardından büyük bir çöküntü yaşayan Huvat defin işlemleri üzerine geceleri sesli düşünerek Atiye'yi hiç uyutmadığı bir dönem yaşamıştır. Atiye onu susturmak istediğinde ise Huvat tarafından şiddete maruz kalmıştır: "Vay geçmişini diye ayağa kalktı, Atiye'ye bir dayak attı, bir dayak attı" (Tekin, 2022: 35). Atiye'nin yaşadıkları üzerinden ataerkil düzendeki tüm yetkileri elinde bulunduranın evin babası veya kocası olduğu görülmektedir. Huvat otorite olarak fiziksel şiddete başvurarak şiddetin kadına karşı bir disiplin aracı olduğunu göstermektedir. Bir akşam Zekiye, uyumakta olan eşi Halit'in koynuna sokulunca tartışma yaşanmıştır ve Halit öfkelenmiştir. Karısını dövecekken aile ayağa kalkmıştır. Ortalık yatıştıktan sonra Huvat yatağına geri dönerken oğluna nasihatte bulunmuştur. "Uykuya geçerken karının تنها bir yerde dövülmesi lazım geldiğini haber verdi" (Tekin, 2022: 234). Huvat'ın şiddete karşı çıkmaması, kadınlara yönelik şiddetin normalleştirildiğini ve meşrulaştırıldığını gözler önüne sermektedir. Kadınların تنها yerlerde dövülmesi gerektiğine dair söylediği sözler ise kadınlara karşı şiddete başvurmanın kabul edilebilir olduğunu ancak görünür yerlerde yapılmaması gerektiğini söyleyen bir görüşü aktarmaktadır. Şiddete karşı çıkan olmadığı için kadınlar hep şiddetle sınanmak üzere tehdit altındalardır. Buradan ataerkil toplumdaki şiddetin gizlenmesi gereken bir utanç olmadığı, uygulanması gereken bir disiplin aracı olarak konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu olayların ardından bir akşam uyumakta olan kocası Halit'in yanına sokulan Zekiye ters bir tepkiyle karşılaşmış şiddete maruz kalmıştır. Ev halkı uyanıp Halit'i durdurduktan sonra Huvat oğluna bir nasihatte bulunmuştur. "Uykuya geçerken karının تنها bir yerde dövülmesi lazım geldiğini haber verdi" (Tekin, 2022: 234). Huvat'ın şiddetin nedenini sorgulamayıp meşru bir yöntem olarak

kabul etmesiyle kadına yönelik şiddetin toplumda ne denli normalleştiği anlaşılmaktadır. Benzer şiddet içerikli olaylar Blanca'nın da başına gelmiştir. Blanca'nın gizli bir sevgilisi olduğunu öğrenen Kont, bu ilişkiyi öğrenip ikiliyi ayırması için Esteban'la görüşmüştür. Esteban öğrendiği bu bilgiyle önce Blanca'yı dövüp ardından Clara ile tartışmıştır. Esteban alt sınıftan insanlarla birlikte olmamaları gerektiğini söylerken Clara eşinin alt sınıf köylü kızlarla birlikte olduğunu ve onlara tecavüz ettiğini söyleyerek kocasının sinirden gözünün dönmesine sebep olmuş ve şiddete maruz kalmıştır.

Gözleri karardı ve yüzüne attığı bir şamarla Clara'yı duvara çarptı. Clara gık demeden yere yığıldı. O zaman Esteban bir düşten uyanır gibi oldu. Ağlayarak Clara'nın yanına diz çöktü, özür dilemeye başladı. Onu, yalnızca yatakta kullandığı adlarla çağırıyor ve nasıl olup da ona el kaldırmış olabileceğine akıl erdiremiyordu; gerçekten sevdiği tek kişi, evlilik yaşantılarının en kötü anlarında bile saygıda kusur etmediği eşi. Esteban Clara'yı sevgiyle kucagina aldı, bir koltuğa oturup altına ıslak mendil koydu, bir parça su içirtmeye çalıştı. En sonunda Clara gözlerini açtı. Burnundan kan akıyordu, ağzını açınca üç dört tane dişini tükürdü. Dişler yere düştü ve Clara'nın çenesinden boynundan aşağı bir iplik kanlı tükürük sızdı. (Allende, 2022: 257).

Esteban'ın bu saldırısıyla ataerkil düzendeki haksızlıkları dile getirmeyi önlemek ve susturmak için şiddete başvurulduğu görülmektedir. Ataerkil otorite altında kadınların haksızlıklara karşı konuşma ve haklarını aramalarının bile hoş karşılanmadığı ve şiddetle bastırılmasının normalleştirildiği de söylenebilir.

Her iki eserde de kadınlara yönelik şiddetin meşrulaştırıldığı ve şiddet aracıyla kadınların kontrol altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Huvat ve Halit gibi karakterler kadına yönelik şiddetleri kendilerini sorgulanamaz otorite olarak görmelerinden dolayı disiplin amacıyla uygulanmaktadır. Esteban'ın Blanca ve Clara'ya uyguladığı şiddet ise erkeklerin otoritelerinin tehdit edildiği sıralarda otoritesini korumak için şiddeti araç olarak kullanmasıyla yaşanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* ve Isabel Allende'nin *Ruhlar Evi* adlı eserlerinin feminist edebiyat eleştirisi bağlamında karşılaştırılmasıyla ataerkil düzenin kadınlar üzerindeki baskıcı etkileri irdelenmiş ve her iki eserde de kadınların pek çok konuda farklı coğrafyalarda ve kültürel bağlamlarda bulunmalarına rağmen benzer baskılara maruz kaldığı görülmüştür. *Sevgili Arsız Ölüm*'de köyden kente göç eden bir ailenin yaşadıkları olaylarda ataerkil sistemin kadının yaşam alanını nasıl daralttığı ve şiddet aracılığıyla bu baskının nasıl sürdürüldüğü gözler önüne serilirken özellikle Dirmit'in bireysel özgürlük arayışı, ataerkil düzenin kadınları susturma çabalarına karşı bir direniş sembolü olarak görülmektedir. Buna karşılık *Ruhlar Evi* içerisinde aile tarihine odaklanılırken Latin Amerika'daki ataerkil sistemin kadınların bedenleri ve yaşamları üzerindeki baskısı eleştirilmektedir. Clara ve Blanca gibi kadın karakterlerin yaşadıkları toplumsal baskılar ve fiziksel şiddet ataerkil düzenin sürekliliğini sağlamak için kullanılan araçların farklı boyutlarını temsil etmektedirler.

Eserlerde baba figürleri olarak ataerkil otoritenin yansımaları olan Huvat ve Esteban'ın sıkça şiddete başvurarak kadınları baskıladığı ve onları sömürdükleri görülmektedir. Huvat'ın ve ailesinin şiddet biçimi daha çok disiplin amaçlı dayacağı içerirken Esteban'ın şiddet anlayışı daha çok kişisel haz amaçlı tecavüz gibi konular üzerinden işlenmiştir. Özellikle disiplin amaçlı şiddet içeren bu baskılara ve sömürülere kocaların hem eşleri hem de çocukları maruz kalmaktadırlar. *Sevgili Arsız Ölüm*'de Atiye bu baskılarla özdeşleşip ataerkil düzenin devamını sağlamak için kızlarına baskı uygulamaktayken *Ruhlar Evi*'nde bu düzene karşı çıkıp hiçbir kadına zarar vermeyen Clara örneği bulunmaktadır. Ailelerin kızları toplum tarafından belirlenen rolleri gereği belli başlı konularda sınırlandırılmış ve gerektiğinde ifade özgürlükleri bile ellerinden alınmıştır. Bu durum, eserlerde Nuğber'in evlilik isteğinin Huvat'ın kişisel önyargıları nedeniyle kabul edilmemesi ve Esteban'ın itibarının koruması için Blanca'nın zorla evlendirilmesi gibi olaylarda ortaya konmuştur. Bununla birlikte her iki eserde erkeklerin dışarıda özgürce hareket edebildikleri ancak kadınların kapalı ortamlarda tutuldukları ve bu yüzden özgürlük haklarının ihmal edildiği görülmektedir. Toplumsal rolleri gereği kadınların kamusal alanın dışında kalıp ev içerisinde çocuklara bakmak, ev işleri yapmak ve kocaları yokken ataerkil düzenin devamlılığını sağlamak gibi görevlerle yetkilendirildiğini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak *Sevgili Arsız Ölüm* ve *Ruhlar Evi*'nde yazarların ataerkil düzenin etkilerini ele alışındaki benzerliklerin fazlalığı dikkat çekicidir. Bu durum kadına yönelik baskıların ve sömürünün evrenselliğini kanıtlar niteliktedir. Tekin ve Allende'nin kadınların yaşadıkları bu zorluklara karşı aynı duyarlılığı paylaştığı ve bu durumu eleştirdiği söylenebilir. Dolayısıyla her iki yazarın içinde buldukları toplumlarda farkındalık yaratmak ve ataerkil düzende kadının konumunu dönüştürmek amacıyla oldukları anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıkyol, E. (2017). Latife Tekin'in Romanlarında Şahıs Kadrosu [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. içinde Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30(1), 53-72.
- Allende, I. (2022). Ruhlar Evi (15. Baskı). (N. Yeğinobalı, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi, 1982)
- Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu Özgürlük Bağlamında Kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet. içinde Litera, 30(2), 465-488. <https://doi.org/10.26650/LITERA2020-0066>
- Bölükmeşe, E. ve Öner Gündüz, B. (2020). Satır – Arası Toplumsal Cinsiyet: 'Masumiyet Müzesi' ve 'Duygusal Eğitim' Eserlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Castellucci Cox, K. (2003). Isabel Allende: A Critical Companion. Greenwood Press.
- Ergün, Z. (2012). Doña Perfecta Romanı'nda Kadın Karakterler Aracılığıyla 19. Yüzyıl Kadınına Bakış [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Eryiğit Erol, E. (2022). Latife Tekin'in Muinar, Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi (Herland) Adlı Eserlerine Ekofeminist Bir Yaklaşım [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Hoşsöz, Z. E. (2021). Isabel Allende'nin Yüreğimdeki Ülkem ve Kış Ortasında Adlı Eserlerinin İncelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- İnceoğlu, Y. ve Kar, A. (2016). Kadın ve Bedeni (2. baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Moran, B. (2018). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri (29. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, P. (2020). Latife Tekin Kitabı. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Sakallı, C. (2016). Günümüz Edebiyat ve Eleştiri Kuramları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tekin, L. (2022). Sevgili Arsız Ölüm (14. Baskı). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Topkara, E. (2016). Duygu Asena'nın "Kadının Adı Yok" Eserine Feminist Bir Yaklaşım [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Yitik, H. (2019). Latife Tekin'in Romanlarında Yabancılaşma [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.